

YATIR VE ZİYARETLERİN HALK KÜLTÜRÜNDEKİ ROLÜ BAĞLAMINDA MERSİN'DEKİ MUĞDAT DEDE TÜRBESİNİN İNCELENMESİ

Nilgün ÇIBLAK COŞKUN*

ÖZET

Anadolu'nun pek çok köşesinde rastlanan yatır ve ziyaretler, halk arasında veli ya da ermiş adı verilen şahıslara ait mezar ya da makamlar olup kaynağı İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanan inanç merkezleridir. Dinî-tasavvufî bağlamda Tanrı dostu kabul edilen bu kişiler, yaşarken keramet sahibi olmakla ödüllendirilmiştir. Ölümünün ardından ise söz konusu kerametleri, adları etrafında oluşturulan çeşitli efsanelerle inandırıcılık özelliğini daha da arttırmıştır. Bunun sonucunda velinin mezar ya da türbesi de kutsallaştırılmıştır.

Günümüzde sosyokültürel konumu fark edilmeksizin birçok kişi, yatır veya türbelere karşı korku ile karışık büyük saygı duymaktadır. Buna bağlı olarak da halk arasında çaresiz kalınan durumlarda yatır ve ziyaretlere gitmek, buralarda dua edip adaklarda bulunmak oldukça yaygındır.

Mersin halk kültüründe de, diğer illerde olduğu gibi, yatır ve ziyaret inancı oldukça önemli bir yere sahiptir. Söz konusu şehirde yatır ve ziyaretlerin sayısı bir hayli fazladır. Ancak bunların arasında şehir merkezinde büyük bir türbesi bulunan ve gerek Mersin halkı gerekse çevre illerde yaşayanlar tarafından bilinip yoğun olarak ziyaret edilen Muğdat Dede Türbesi'nin ayrı bir yeri vardır.

Bu makalede Muğdat Dede Türbesi halkbilimsel bakış açısıyla ele alınıp incelenmiştir. Çalışmamızda öncelikle Muğdat Dede'nin kim olduğu üzerinde durulmuş, ardından Mersin'deki türbesi tanıtılmıştır. Buna göre yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerden yola çıkılarak Muğdat Dede'nin halk arasındaki önemi, kerametleri, dolayısıyla velinin kült haline getirilmesi konusuna değinilmiştir. Ayrıca velinin türbesinde gerçekleştirilen inanç ve pratikler de ele alınıp incelenmiş, bunların İslamiyet öncesi kaynakları irdelenmiştir. Böylelikle yatır ve ziyaretlerin halk arasındaki anlam, önem ve işlevi konusu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yatır ve ziyaret, Muğdat Dede, veli kültü, Mersin

---

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: nilciblak@gmail.com

EXAMINATION OF TOMB OF MUĞDAT DEDE WHICH IS IN MERSİN IN THE CONTEXT OF FOLK CULTURE

ABSTRACT

Tombs and place where a holy man is buried which is came upon many places in Anatolia is a grave or position which is called saint by Turkish folk is a belief hotspot that its origin comes from pre-islamic period. These people, who are acknowledge as companion of God in mystical context, are attributed to having miraculous when they are alive. After death of saint, their miracle got increased their features of persuasiveness through various legends which is made up around their personality. As a result of this, tombs of saint have been sanctified.

At the present time, most of the people -without their any social-cultural position- have awe to the tombs and place where a holy man is buried. Depending on this, it is very common to visit and vow something to the tombs or place where a holy man is buried when the people feel that they are helpless.

In Mersin folkloric culture, as well as in other cities, belief of tombs has very important position. There are too many tombs and place where a holy man is buried in it. However, there is a special point of Tomb of Muğdat Dede which has a sepulcher in the center of the city and it is visited frequently by the people who lives both in Mersin and in out of it.

In this article, Tomb of Muğdat Dede has been analyzed and discussed through folkloric perspective. Firstly, it has been accentuated who Muğdat Dede is, secondly it has been introduced its tomb where is in Mersin. Accordingly, it has been touched to the importance of Muğdat Dede's in the folklife, its miracles, in consequence to make cult the saint by the information set out in the oral and written sources. Also, beliefs and praxis which is performed in his tombs have been analyzed and discussed and its pre-islamic sources have been explicated. Thus it has been tried to emerge what tombs and place where a holy man is buried signification, its importance and its function is.

Key Words: Tomb and place of pilgrimage, Muğdat Dede, wali cult, Mersin

GİRİŞ

Halk arasında veli, eren, ermiş, evliya gibi adlar verilen kişilerin, Allah'ın sevgili kulları olduklarına ve buna bağlı olarak kendilerine birtakım olağanüstülükler bahşedildiğine inanılmaktadır. Velinin yaşarken gösterdiği keramet ya da üstün vasıflar, onun ölümü ile birlikte daha da güçlenmiş, adı etrafında oluşturulan çeşitli efsanelerle inandırıcılık özelliğini daha da arttırmış, bunun sonucunda velinin mezar ya da türbesi de kutsallaştırılmıştır.

Günümüzde yatır veya türbelere karşı korkuyla karışık büyük saygı duyma ve buraları ziyaret etme oldukça yaygındır. Sosyokültürel durumu fark edilmeksizin birçok kişi, şifa bulma,

Turkish Studies

çocuk sahibi olma, işe girme, felaketten kurtulma vb. düşüncelerle kutsal kabul ettiği bu yerlere gitmekte, söz konusu ziyaretlerde dualar edip dileklerinin yerine gelmesi için adaklar adamakta ve dileğinin gerçekleşmesi durumunda da bir an evvel adağını yerine getirmektedir.

Anadolu'nun pek çok köşesinde olduğu gibi Mersin'de de yatır ve ziyaret inancı halk arasında önemli bir yere sahiptir. Mersin'in şehir merkezinde bulunan "Muğdat Dede Türbesi" bu anlamda üzerinde durulması gereken önemli inanç merkezlerinden biridir. Nitekim türbenin, sadece Mersin halkı tarafından değil çevre illerde yaşayanlar tarafından da bilinmesi, karşılaşılan olumsuzlukların giderilmesi için yoğun olarak ziyaret edilmesi ve burada birçok inanç ve pratik gerçekleştirilmesi bunu açıkça göstermektedir.

Bu makalede öncelikle Muğdat Dede'nin gerçek ve menkıbevi hayatına yer verilecek, ardından Mersin'deki türbesi, velinin kült haline getirilmesi, türbede uygulanan inanç ve pratikler konusu ele alınıp incelenecektir. Buna bağlı olarak yatır ve ziyaretlerin sosyokültürel hayatımızdaki anlam ve önemi konusuna değinilecektir.

Muğdat Dede'nin Hayatı

Muğdat Dede Türbesi'ne adını veren bu şahsın asıl adı Mikdat'tır, ancak evliya halk arasında Muğdat olarak tanınmaktadır. Yazılı kaynaklarda adı "Mikdad b. Amr" şeklinde geçen Muğdat, Esved b. Abdüvegüs tarafından evlat edinildiği için kendisine "Mikdad b. Esved" de denilmiştir. Muğdat, Mekke'de İslamı ilk kabul edenlerden olup Hz. Muhammed'in yanında savaşmıştır. İslamiyet'in en önemli savaşlarından Bedir, Uhud, Hendek, Hayber ve diğer savaşlara katılmış, bu savaşlarda peygamberin okçuları arasında yer almıştır. Bunlardan Bedir Savaşı'nda bir elini kaybetmiş, bu savaşta çok az süvariden biri olmuş ve bundan dolayı ilk İslâm süvarisi kabul edilerek kendisine "fârisü Resûlillah" lakabı verilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed, onu amcası Zübeyr'in kızı Dubâa ile evlendirmiştir. Hz. Muhammed'in ardından ortaya çıkan halifelik tartışmalarında Hz. Ali tarafında yer alan Muğdat, h.33 (m.653) yılında yetmiş yaşlarında iken Medine'nin kuzeybatısındaki Cürf'te vefat etmiş ve Medine'ye getirilerek Hz. Osman'ın kıldırıldığı cenaze namazının ardından Baki' Mezarlığı'na defnedilmiştir (Ertürk 2005, 49-50). Bir başka yazılı kaynakta da Mikdat'ın Hz. Muhammed döneminde yaşadığı ve ona en yakın isimler arasında yer aldığı hatta Ali, Cafer, Hamza, Hasan ve Hüseyin gibi şehitlere eş sayılan kişiler arasında sayıldığı bilgisi yer almaktadır (Gölpınarlı 1991, 218).

Yazılı kaynaklarda, halk arasından elde edilen bilgilere dayalı olarak, Muğdat'ın kimliğiyle ilgili çeşitli rivayetlerin bulunduğu belirtilmektedir. Buna göre Muğdat, Hz. Ali döneminde yaşamış, aşkı uğruna çeşitli güçlüklerle katlanmış, sonunda da bu uğurda can vermiş bir genç (Yurt Ans. 1982, 3733); meşhur bir Arap kumandanı, ayrıca Hz. Muhammed'in halasının oğlu (Develi 1991, 96); peygamberin sancaktarı olup katıldığı deniz aşırı bir savaş sonucu mezarının bulunduğu yerde şehit düşen bir şahıstır (Kalafat 1998, 417).

Sözlü kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere göre ise Hz. Muğdat, deniz yolu ile Mersin'e gelirken gemide düşmanların saldırısına uğrar. Yaşlı olmasına rağmen oldukça güçlü olan Muğdat, düşmanlarla savaşırken çok sayıda yara alır, öldü zannedilerek bir tabuta konulup denize atılır. Dalgalar bu tabutu, eski adı Pompeipolis olup günümüzde Mersin'in bir semti konumunda olan Viranşehir civarına sürükler. Sahildeki tabutu fark eden balıkçılar, tabuttan kan sızdığını görünce hemen içeri açar ve Muğdat'ı kurtarırlar. Ancak Muğdat, şu an türbesinin bulunduğu yere getirildiğinde burada vefat eder. Çevredekiler de mezarını buraya yaparlar (K.6, K.7).

Görüldüğü üzere ilk Müslümanlardan olup Hz. Muhammed'e en yakın isimler arasında yer alan Muğdat, Mersin halk kültüründe kimi zaman Peygamber'in akrabası kimi zaman sevdiği uğruna ölümü göze alabilen bir delikanlı kimi zaman da din uğruna yapılan savaşlarda ileri yaşına

kadar büyük kahramanlıklar göstermiş, sonunda da şehitlik mertebesine ulaşmış bir evliya olarak kabul edilmekte ve mezarının da Mersin’de olduğuna ve söz konusu türbede yattığına inanılmaktadır.

Muğdat Dede Türbesi

Muğdat Dede’ye ait olduğu belirtilen türbelerin sayısı sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiye göre 366’dır. Rivayete göre Hz. Muhammed’in katıldığı bütün savaşlara katılmış olan Muğdat’ın her görüldüğü yere bir türbesi yapılmıştır (K.1).

Çalışmamıza konu edindiğimiz Mersin’deki türbe ise Yenişehir Belediyesi’ne bağlı Gazi Mahallesi’nde olup hem bulunduğu semte hem de bitişiğindeki “Hz. Mikdad B. Esved Camii”ne adını vermiştir. Türbe bir makam olmakla birlikte, yukarıda da bahsedildiği üzere, halk arasında Muğdat’ın burada şehit düştüğü ve mezarının da buraya yapıldığı şeklinde yaygın bir inanç vardır.

Muğdat Dede Türbesi, 1985 yılında Mustafa Arif Yavuz adlı kişi tarafından yaptırılmıştır. Sözlü kaynaklar, daha önceleri burada portakal bahçeleri arasında sadece bir mezar bulunduğunu belirtmektedirler (K.1, K.2).

Türbenin bitişiğindeki Hz. Mikdad b. Esved Camii, 1987 yılında inşa edilmeye başlanmış ve 1995 yılında tamamlanmıştır. Zemin dışında iki kat olup kapalı alan toplamı 14600 m²’dir. Birinci katta erkeklere ikinci katta ise bayanlara ibadet etme imkânı verilmiştir. Caminin iç alanı 12.000 kişiliktir. 86 kubbeli, her minaresi üçer şerefeli ve zeminden itibaren yüksekliği 83 m olan altı minareye sahiptir. Din görevlileri için dört lojmana, ayrıca bir sağlık ocağına da sahip olan cami diğer müstemilatlarıyla birlikte oldukça büyük bir yapıdır.

Muğdat Dede Türbesi ise, camiden ince demir parmaklıklarla ayrılmış olup yaklaşık 250-300 m²’lik bahçenin ortasında yer alan bir anıt-mezardır. Türbenin ağaçlı ve yeşillikler içerisinde önde ve arka tarafta olmak üzere iki bahçesi vardır. Ön bahçede adak kesim yerleri ile yemek ocakları, çeşme, masa ve banklar bulunmaktadır. Türbenin ön bahçesindeki küçük zeytin ağacına ve arka bahçedeki demir parmaklıklara özellikle yeşil, kırmızı ve beyaz renkli bezler bağlanmıştır.

Hz. Muğdat’a atfedilen mezar ise bahçenin ortasında 3-4 basamak ile çıkılan iç içe iki kısımdan oluşan ve daire şeklindeki bir yapının içinde yer almaktadır. Birinci kısımda birkaç basamak yer almakta ve ziyaretçiler burada ayakkabılarını çıkartmaktadır. Dairesel yapının iç kısmının tam ortasında betondan bir mezar bulunmaktadır. Mezarın üstüne yeşil tonlu kalınca bir örtü serilmiş, örtünün de üzerine ziyaretçiler için Kur’an-ı Kerim ve Yasin kitapları konulmuş, baş ucu kısmına da yine betondan yapılmış bir sarık şekli yerleştirilmiştir. Sandukanın başucu kısmına gelen türbe duvarında mum ya da buhur yakmak için bir ocak bulunmaktadır. Zemine, yeşil ve kırmızı ağırlıklı kilim ve halılar serilmiştir. Söz konusu daireSEL iç alanın etrafı bir m yüksekliğinde mermerle çevrilmiş, bunun üzerine de pencere şeklinde açıklıklar bırakılmıştır. Mezarın tam üstü ise kubbe şeklinde yapılmış, ancak bu kubbenin ortası kenarları açıkta kalacak şekilde ince bir sac ile kapatılmıştır. Bu iç kısma türbe görevlisi için bir de kumbara yerleştirilmiştir.

Türbenin arka bahçesinde de, ön bahçede olduğu gibi, ziyaretçiler için masa ve banklar ile abdest almak isteyen ziyaretçiler için üç çeşme bulunmaktadır.

Türbenin bakımı, bahçedeki küçük evde yaşayan bir kadın tarafından yapılmaktadır. Söz konusu kadın, eşi ve çocuklarıyla beraber burada yaşamakta ve geçimini ise türbeye ziyarete gelenlerin bahşişleriyle sağlamaktadır.

Muğdat Dede’nin Kerametleri

Tasavvuf terminolojisinde ve Kur’an-ı Kerim’de veli kelimesi, “dost” anlamında geçen âyetlere dayandırılarak “Allah’ı seven, dost edinen ve O’nun tarafından dost edinilen” manasında

kullanılmıştır. Bu kavram zamanla içerik genişlemesine uğramış ve “benliğini Allah’ta yok etmek suretiyle birtakım üstün vasıflar kazanarak olağanüstü şeyler meydana getirebilen büyük insan” anlamını kazanmıştır (Ocak 1992, 1).

Veli ya da diğer adıyla evliya, velayet derecesine erişmiş insandır. Bir başka deyişle bu kişiler tayy-ı mekân (bir anda uzak mesafelere gitme), tayy-ı zaman (aynı anda birkaç yerde bulunma), gaipten ve gelecekte haber vermek, hastaları iyileştirmek, ateş ya da su üstünde yürümek, şekil değiştirebilmek, bereket getirmek, halka felaket musallat etmek, yerden ya da taştan su fişkırtmak vb. vasıflara sahiptir. İslam inancına göre buna keramet sahibi olma hali denilmektedir.

Velinin göstermiş olduğu söz konusu kerametler, bu kişilerin halk arasındaki ululuğunu pekiştirdiği gibi onlara ait makam ya da mezarlarının kutsallaştırılmasında, buraların ziyaret haline getirilmesinin yaygınlaştırılmasında da oldukça işlevseldir.

Mersin’de de Muğdat Dede’nin halk arasında olağanüstü özelliklere sahip bir Tanrı dostu olduğunu vurgulayan çeşitli kerametler anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şu şekildedir:

Muğdat amcasının kızını çok sever. O dönemlerde kızlar yiğit bir delikanlı kadar güçlü olduklarından kızın babası, kızını kim yenerse ona vereceğini söyler. Kız birçok adayla meydana çıkar, ancak karşısına çıkan herkesi yener. Sadece Muğdat kızı yenebilir, ancak kızın babası Muğdat’ın fakir olması nedeniyle gençlerin evlenmelerine izin vermez. Muğdat evlilikte ısrar edince de onu öldürtüp etini parça parça ettirir, bu parçaları da bir posta doldurtur, kızını da başkasına verir. Gerdek gecesi kapı çalınır, kızın annesi damat tarafından gelenler olduğunu düşünüp kapıyı açtığı anda ise karşısında Muğdat’ı görür, çok şaşırır. Bu olayın ardından kızı Muğdat’a verirler (Çıblak 1995, 192-193).

Halk arasında Muğdat’ın olağanüstülüğünü konu edinen ve konu bakımından yukarıdaki efsaneye benzer diğer anlatı ise şöyledir:

Yoksul bir ailenin oğlu olan Muğdat, çok zengin olan amcasının kızına âşık olur. Annesine, amcasının kızını sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini söyler. Annesi, fakir olmalarını öne sürerek başlangıçta karşı çıkar, ancak Muğdat’ın ısrarlarına dayanamayarak kızı istemek zorunda kalır. Kızını vermek istemeyen amca ise, Muğdat’tan onun yerine getiremeyeceği isteklerde bulunur. Muğdat, gerektiğinde ölümü de göze alarak amcasının kendisinden talep ettiği dünyalıkları temin eder. İsteklerinin yerine getirildiğini gören amca, şaşkına düşer, ancak içten içe de bu duruma sinirlenir ve gizli planlar kurar. Adamlarına Muğdat’ı ıssız bir yere götürerek öldürmelerini emreder. Amcasının adamları, Muğdat’ı kızla buluşturacakları vaadiyle dağlara götürür, burada onu hunharca öldürürler. Geri döndüklerinde ise Muğdat’ı sapasağlam kızın yanında canlı görünce şaşkına dönerler. İnanişeye göre temiz ve dürüst bir kişi olan Muğdat’ın sevdiği uğruna her şeyi göze alması, hatta yalana ve hainliğe kanarak ölüme gitmesi, Tanrı tarafından ödüllendirilmiş, canı bağışlanarak sevdiğine kavuşması sağlanmıştır (K.3, K.4).

Yukarıdaki iki efsanede Muğdat ile onun amca kızına duyduğu aşk dolayısıyla yaşadıkları anlatılmaktadır. Halk arasında onun Mersin’e gelişiyle ve türbesinin yapılmasıyla ilgili olarak, daha evvel değindiğimiz, gemide kâfirlerin saldırısına uğraması, öldü zannedilerek denize atılması ve bedeninin Mersin’in Viranşehir semtine kadar sürüklenmesi ve burada balıkçılar tarafından kurtarılması, ancak mezarının bulunduğu yerde vefat etmesi konusunu anlatan başka efsaneler de vardır (K.5).

Sözlü gelenekte türbenin yapılışı ise şu şekilde anlatılmaktadır: Mersin’de yaşayan Mustafa Arif Yavuz adlı bir kişi, Muğdat’ı rüyasında görür. Muğdat, kendisinden şu anki türbesinin bulunduğu yerde üstü açık bir türbe yaptırmasını ister. Önceleri Mustafa Arif Yavuz, rüyanın

Turkish Studies

üzerinde pek durmaz, ancak defalarca aynı rüyayı görünce bu işte bir hikmet olduğunu düşünüp türbeyi yaptırır. Türbenin üstünü ise Muğdat'ın isteğinin tersi olarak kapatır, fakat bir süre sonra türbenin üst kısmı kendiliğinden yıkılır. Bu sefer Mustafa Bey türbenin üstünü açık bırakır. Şu an sandukanın tam üst kısmında yer alan bu açıklıktan Muğdat Dede'nin nurunun semaya karıştığına dair bir inanç vardır (K.2, K.3, K.4). Yörede bu rüyayı yaşlı bir kadının gördüğü ve türbeyi onun yaptırdığı şeklinde başka bir rivayet daha vardır (K.5). Türbenin üzeri birkaç kez betonla kapatılmış, ancak her seferinde ertesi sabah kapatılan kısmın yıkılmış olduğu görülmüştür. Bu durum Hz. Muğdat'ın türbesinin üzerinin açık bırakılmasını istediğine dair bir inancı ortaya çıkarmıştır (K.9).

Türbenin üstü kenarları açıkta bırakılmış ince bir saca örtülü olduğu halde inanışa göre yağmurlu havalarda türbenin içi hiçbir şekilde ıslanmamaktadır (K.9).

Bir başka inanışa göre Muğdat Dede, beyaz atıyla şu an türbesinin bulunduğu yere gelmiş ve burada gözden kaybolmuştur. Bu olay nedeniyle mezarı oraya yapılmıştır (K.9).

Mersin'in önde gelenleri burada yatan ulu zat nedeniyle türbenin yanına gösterişli bir cami yapmaya karar verirler. Adını evliyadan alan Muğdat Camii'nin inşaatı sırasında, Muğdat'ın inşaatta çalışanların rüyasına girerek kendisinin kim olduğunu ve nerede yattığını belirttiğine, bu şekilde cami inşaatını bizzat denetlediğine ve caminin ustalıkla yapılmasına da katkıda bulunduğu inanılmaktadır (K.2, K.5, K.6, K.8).

Mersin'in kıyı şeridi doldurulmadan önce sahil türbenin yanına kadar uzandığı sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır. İşte bu dönemlerde yörede denizin her cuma, büyük dalgalarla Hz. Muğdat'ın mezarını yıkayıp geri çekildiğine, böylelikle mezarın etrafının da temizlendiğine inanılır (K.6, K.7, K.8).

İnanışa göre Hz. Muğdat, İslam ordusuna büyük şevk vermiş, ordu için dua ederek büyük zaferlerin kazanılmasına da sebep olmuş, hatta kerametiyle denizi dahi ikiye yararak ordunun yol almasını sağlamıştır (K.9).

Türbenin daha önceki dönemlerde bakıcılığını üstlenen İbrahim Efendi adlı kişi tarafından, ziyarete gelenlere geceleri türbenin musluklarının kendiliğinden açılıp kapandığı, türbeden geceleri ayak seslerinin duyulduğu, bu seslerin kimi zaman genç kimi zaman da yaşlı bir kişi görünümdeki Muğdat'tan geldiği anlatılmıştır (K.6, K.8).

Görüldüğü üzere Muğdat'ın halk arasında anlatılan çeşitli kerametleri bulunmaktadır. Bunları “öldükten sonra yeniden dirilme, halktan birisinin rüyasına girerek kendi türbesini yaptırma, yine rüya yoluyla kendi adını taşıyan caminin yapımı aşamasında işçileri denetleme ve caminin ustalıkla yapılmasına katkıda bulunma, üstü saca kapalı olan türbesine yağmurlu havalarda su girmesini engelleme, bir anda ortadan kaybolma, adını taşıyan türbenin her cuma deniz tarafından yıkanarak temizlenmesini sağlama, İslam ordularının zafer kazanmalarına yardımcı olma, denizi ikiye yarma, geceleri zaman zaman türbesini ziyaret etme” şeklinde sıralayabiliriz. Söz konusu kerametleri içeren efsaneler, bugün de halk arasında tüm canlılığıyla anlatılmakta ve bunların gerçekten Muğdat Dede tarafından yerine getirildiğine inanılmaktadır. Dolayısıyla bu tür kerametler, evliyanın halk üzerindeki önem ve etkisini de güçlendirmektedir.

Türbe Ziyareti ve Türbede Gerçekleştirilen Pratikler

Halk arasında karşılaşılan olumsuzlukların ve geleceğe yönelik beklentilerin yerine gelmesi için insanlara yardım ve faydası dokunacağına inanılan yatır ve ziyaretlere başvurma yaygın bir gelenektir. Buralarda yatan ya da makamı bulunan veliler, sağlıklarında hayatlarını zühd ve takvayla geçirmiş, kimi zaman din yoluna gazalara katılmış, hatta bu yolda şehitlik mertebesine

erişmiş, Tanrı'nın sevgili kulları kabul edilip bu özellikleri dolayısıyla Tanrı katında hatırlarının kırılmayacağına inanılan ve ölümlerinden sonra da çevrelerinde kült oluşturulan kişilerdir.

Mersin'deki Muğdat Dede Türbesi de söz konusu vasıflara sahip olup geniş bir kitle tarafından ziyaret edilen önemli inanç merkezlerinden biri konumundadır. Türbenin ziyaret günleri ve ziyaret edilme sebepleri, burada gerçekleştirilen inanç ve pratikler konusunda aşağıdaki bilgileri vermek mümkündür:

Halk arasında Muğdat Dede Türbesi haftanın herhangi bir gününde ziyaret edilebilmekle birlikte özellikle cuma günü sala vaktinde orada bulunmanın daha makbul sayıldığına dair bir inanış vardır. Ramazan ayında, kandillerde, hidrellezde ziyaretçi sayısı artmaktadır (K.2, K.3, K.10). Türbenin cumartesi ve pazar günleri de ziyaret edilebildiği görülmektedir.

Cuma günü sala vaktinde ziyarette bulunulmasını, halk arasındaki sala ile ezan arasındaki zamanda edilen duaların kabul edileceği, isteklerin yerine geleceği şeklindeki inanç ile açıklayabiliriz. Bunun dışında ramazan ayında, kandillerde ya da hidrellezde ziyaretlerin yoğunlaştırılmasının nedeni ise bu günlerin kutsal kabul edilmesiyle ilgilidir. Hafta sonları ise insanlar iş güç derdi yaşamadığı için daha rahat ziyarete gidebilmektedir.

Kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre ziyaretçilerin isteklerinin yerine gelebilmesi için dileklerini kalpten istemeleri, ayrıca bunları önce Allah'tan sonra Hz. Muğdat'tan dilemeleri gerekmektedir (K.1, K.8, K.9). İslam dinine göre ermiş kişilerin türbelerine gidip onlardan herhangi bir dileğin gerçekleşmesini istemek günahdır, ancak ziyarete gelenler bu kişilerin Tanrı'nın sevgili kulları olduğuna inanmakta ve evliya aracılığıyla Tanrı'ya yalvarmakta ve Tanrı'dan dilekte bulunup bu dileklerinin gerçekleşmesi için adak adamaktadır.

Muğdat Dede Türbesi'ni ziyaret edenlerin buraya gelme nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Söz konusu ziyaretçileri, herhangi bir hastalığa yakalanıp da çare bulamamış kişiler; çocuğu olmayan ya da durmayan, olup da vücutça bir türlü gelişemeyen ya da doğduktan sonra hemen ölen kadınlar; bir türlü iş bulamayanlar, mal mülk sahibi olmak isteyenler; üniversite giriş sınavında başarılı olmak isteyen öğrenciler ve onların aileleri şeklinde sıralamak mümkündür. Ayrıca Muğdat ile onun amca kızına duyduğu aşk nedeniyle sevdiğine kavuşmak isteyenler; kısmetlerinin kapalı olduğunu düşünenler; huysuz çocuklarının uslanmasını dileyenler de dertlerine burada çare aramayı tercih etmektedirler. Diğer taraftan burasının kutsallığına inanan ve burada dua etmek isteyen herkes de türbeye gelebilmektedir.

Hastalıkların tedavisi amacıyla ziyarete gelenler, hastalıklarının her aşamasında türbeye başvurabilmekte, ancak genellikle doktora gidip de çare bulamadıklarında türbe ziyaretini gerçekleştirmektedir.

Görüldüğü üzere türbeye yapılan ziyaretlerin çeşitli nedenleri vardır. Bunları kendi içerisinde “sağlıkla ilgili sebepler”; “ekonomik sebepler”; sevdiğine kavuşmak ya da evlenmek, kötü huyları uzaklaştırmak gibi “psikolojik sebepler” ile “Allah rızasını kazanmak” gibi dinî sebepler şeklinde dört gruba ayırabiliriz.

Türbe ziyareti sırasında çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Bunlardan bazısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Türbenin baş ucunda “bir fatiha ve üç ihlas” sureleri okunur (K.3).

Türbenin çevresinde dua okunarak isteğe bağlı olarak üç ya da yedi kez dönülür. Dönme sırasında sandukayı sıvazlayanlar, öpenler, sandukaya el yüz sürenler de bulunmaktadır (K.3, K.6, K.7).

İki ya da dört rekât namaz kılınır (K.3).

Turkish Studies

Kur'an okunur (K.3, K.6, K.7).

Dilekte bulunan bazı kadınlar, başlarına bağladıkları yazmayı türbenin bahçesindeki zeytin ağacına ya da arka bahçenin demir parmaklıklarına bağlar, kimisi ise namaz kıldığı seccadeyi türbede bırakır. Ayrıca sandukanın baş kısmına bez bağlayanlar da olur (K.1, K.3).

Türbeye bağlanan bezler genellikle yeşil renklidir, bunun yanı sıra beyaz ve kırmızı rengin kullanıldığı da görülmektedir (K.2, K.10).

Sandukanın bulunduğu odadaki ocakta buhur ve mum yakılır (K.2, K.10).

Türbenin bahçesindeki çeşmeden akan su bir kaba doldurulup bununla sandukanın etrafında dualar eşliğinde üç kez dönülür, daha sonra bu su evlerde şifa amaçlı içilir (K.2, K.3, K.10).

Ziyaret yerinde kilit açılır, ayrıca makaradan kısa bir iplik kesilir (K.2, K.3, K.10). Kızlarının evlenmesini isteyen anneler, türbenin içinde bir makara ipliği yavaş yavaş boşaltır. Böylelikle kısmet açtıklarına inanırlar (K.6, K.7)

Hidrellezde türbenin bahçesinde istenilen şeyin resmi toprağa çizilir ya da taşla tasviri yapılır (K.2, K.3, K.8, K.10).

Ziyaretçilerden bazıları dualardan sonra türbede gündüz uykusuna yatar, isteyen gece de burada kalabilir (K.2, K.3, K.8, K.10).

Ziyaretçiler, yukarıda sıraladığımız uygulamalardan sonra dileklerini Muğdat'ın yüzü suyu hürmetine Allah'tan dilemekte ve burada Allah adına adaklar adamaktadır. Halk arasında yatır ve ziyaretler Allah'ın rahmet ve muhabbetinin bol olduğu kutsal yerler kabul edildiği için adakların da buralarda adanmasına dikkat edilir.

Adak olarak genellikle adak kurbanı tercih edilir. Bu kurban ziyaretçinin maddi durumuna göre "horoz, tavuk, koyun ya da keçi" gibi küçükbaş hayvanlardır (K.3, K.10).

Dilekleri kabul olanlar vakit geçirmeden neyi adanmışlarsa bunu yerine getirirler. Kurbanın kesileceği yer konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Kişi bunu evinde kesip komşularına ya da fakirlere yemek olarak dağıtabileceği gibi kurban işini türbede de gerçekleştirebilmektedir. Eğer kurban türbede kesilmişse, buradaki ocaklarda genellikle bulgur pilavı eşliğinde pişirilir, davetlilere, ziyarete gelenlere, fakirlere yedirilir. Yemekten sonra dua okunur (K.2, K.3, K.5, K.6, K.7).

Ziyaretçiler türbede yasin okumak; dua etmek; namaz kılmak; buhur ya da mum yakmak; sanduka üzerine yeşil örtü sermek; süpürge, terlik, tespih, seccade, şamdan, buhurdanlık, halı vb. türbe ihtiyaçlarını karşılamak; ampul yakmak; ziyaret sonrası doğan erkek çocuğun saçını yedi yıl kesmemek ve yedinci yılın sonunda kesilen saçı türbeye bağlamak şeklinde adaklarda da bulunabilmektedir. Bunların yanı sıra öksüz ya da fakir fukarayı sevindirmek; mevlit okutmak, Zekeriya sofrası kurmak; yedi yatıra mum dikmek; tuz, helva, lokum, şeker, bisküvi, çerez, kuru üzüm vb. yiyecekler de adak olarak adanabilmektedir (Öz 2008, 105).

Hz. Muğdat'ın mercimekli bulgur pilavını çok sevdiğine inanıldığı için türbeye bu yemeği getirip ziyaretçilere ikram edenler de olmaktadır (K.6, K.7).

Halk arasında "Muğdat Dede hakkı için." şeklinde ifade edilen bir yemin vardır. İşte bu yeminlerini yerine getirmeyenlerin, ayrıca türbeye karşı herhangi saygısız bir tavır sergileyenlerin ya da ziyaret yerindeki ağaçları kesenlerin evliya tarafından "kaza, felç, hastalık, ailenin dağılması, işin bozulması gibi" felaketlere uğratılarak cezalandırılacağına inanılmaktadır (K.2, K.10, K.11).

Muğdat Dede Türbesi'ni ziyaret edenlerin büyük bir çoğunluğu kadınlardır. Bununla birlikte kimi zaman eşleriyle beraber erkeklerin, hatta gençlerin ve çocukların da ailelerinin yanında türbeye geldikleri gözlenmektedir.

Türbeye Mersin'de ikâmet edenlerin yanı sıra Adana, Hatay, Maraş, Elazığ gibi diğer illerden de ziyaret gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçi sayısı ise türbe görevlisinden alınan bilgilere göre yılda 50.000'e ulaşmaktadır. Türbeyi sadece belirli mezhep mensupları değil hem Sünniler hem de Aleviler ziyaret etmektedir. Bu yönüyle türbe hemen her kesime yönelik bir inanç merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ziyaretçiler arasında okuryazarlar, hatta üniversite mezunları dahi bulunmaktadır.

Türbe Ziyaretinin Kaynağı

Muğdat Dede Türbesi'nin Mersin halk kültüründe önemli bir yeri bulunmakta ve söz konusu türbe etrafında çeşitli inanç ve pratikler uygulanmaktadır. Bu uygulamalardan büyük kısmının İslam dininden ziyade İslamiyet öncesi inanç sistemleriyle bir bağlantısı bulunmaktadır.

Türkler, İslamiyet'ten önce yoğun olarak "atalar kültü, tabiat kültleri ve Gök Tanrı inancı" ile Şamanizm'in etkisi altında kalmışlar, kimi zaman da kendilerine ait bu inanç sistemlerinin yanı sıra uzak doğu dinlerinden Budizm; İran dinlerinden Zerdüştilik ve Maniheizm gibi çeşitli dinleri de benimsemişlerdir. Farklı kültürlerle iletişim sonucunda kabul ettikleri dinleri ise kendi inanç sistemleriyle beraber yaşamışlardır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da söz konusu eski inançlarına ait kimi uygulamaları yeni dinlerine de yerleştirmişler, bunları İslami bir görünüme yaşıtmaya devam etmişlerdir.

Anadolu'nun birçok köşesinde rastlanan yatır ve türbe ziyaretinin geçmişi, Mersin'deki Muğdat Dede örneğinde de olduğu gibi, yoğun olarak eski inanç sistemlerimizden atalar kültü ile Şamanizm'e kadar uzanmaktadır.

Atalar kültürünün eski Türk toplulukları arasında en köklü ve en eski inançlardan biri olduğu söylenebilir. Bu kült, ölmüş ataları ululama, büyük sayma; saygı gösterme ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetlerinden oluşmaktadır. Ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik ya da kötülüklerinin dokunabileceği inancı, onlara karşı duyulan minnet duygusu, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır (Ocak 2000, 45-47).

İslamiyet'in kabul edilmesi ve sonrasında tasavvuf akımının yaygınlaşmasıyla beraber "atalar kültü" tasavvuftaki veli telakkisine bağlı olarak halk çevrelerinde yorumlanarak veli kültüne dönüşmüştür (Ocak 1992, 6-7). Bugün de Anadolu'da atalar kültüründe olduğu gibi eren, ermiş, veli adı verilen şahısların birtakım olağanüstülüklerle sahip, Tanrı'ya yakın kişiler olduğuna, ayrıca hayatta ya da öldükten sonra insanlara yardım edebileceğine inanılmaktadır. Öyle ki bu kişiler toplumun sosyal, dini ve ahlaki değerlerinin üstün temsilcileri olarak kabul edilmektedir.

Halk arasında yatır ve ziyaretlere gidilerek dua edilmesi, şifa dilenmesi, buralarda adaklarda bulunulması, "Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek" şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır. Böyle bir açıklama eski inanışlarla bağlı olan uygulamaları, İslamî kurallara uymasa da uygun hale getirmektedir. Bu yatırlara gidip dua edenler, elbette Allah'a dua etmekte, ancak o yatıra yönelik duada da bulunmaktadır. Onun ruhundan medet ummaktadır (Artun 2011, 21).

Muğdat Dede Türbesi çevresinde halkın uyguladığı inanç ve pratikler incelendiğinde de bunlardan "dua okuma, namaz kılma, Kur'an okuma" gibi uygulamaların İslami gelenek içerisinde yer almakla beraber diğer pratiklerin tamamen eski Türk inançlarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Bunlardan özellikle türbedeki ağaca ya da türbe kolonuna bez bağlanması; türbenin iç kısmındaki ocakta buhur tütürülmesi ve mum yakılması; türbenin bahçesindeki çeşmeden alınan suyun

Turkish Studies

evlerde şifa amaçlı içilmesi; türbe suyunun sandukanın çevresinde üç ya da yedi kez dolaştırıldıktan sonra şifa amaçlı içilmesi vb. pratikler; İslamiyet öncesi Türklerin benimsediği başta Şamanizm olmak üzere diğer inanç sistemleriyle ilgilidir.

Eski Türkler tabiatta mevcut hemen her varlıkta içeriği kavranamayan gizli bazı güçlerin bulunduğuna inanıyorlar, bu nedenle “dağ, tepe, taş, kaya, ağaç, su vb.” nesnelere canlı kabul ediyorlardı (Ocak 2000, 47). Bunun sonucu olarak söz konusu varlıklar kutsallaştırılmış ve çevrelerinde birtakım dinî pratikler uygulanmaya başlanmıştır.

Kült konusu haline getirilen bu varlıklardan ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru dik biçimde yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha pek çok özelliğiyle eski çağlardan beri insanoğlunun dikkatini çekmiştir. Ayrıca hayatın ve ebediliğin de simgesi olarak benimsenmiştir (Artun 2001, 27).

Eski Türklerde ağaç ya da kutsal sayılan ormanların bulunduğu (Ötüken Yığı), buralarda belirli dönemlerde birtakım dini törenlerin düzenlendiği kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır. Bu ormanlardaki ağaçlara dokunmak kesin olarak yasaktır (İnan 1986, 62-65). Hatta Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra da bu tarz inanışları yaşatmaya devam etmiş, ağacı kutsallaştırma ve çevresinde bazı pratikleri uygulama geleneğini bugün de korumuştur. Nitekim günümüzde çok yaygın olarak gördüğümüz, yatırların yanındaki ağaç ve çalılıklara bez parçası bağlamak, eski inanç sistemlerinin özellikle de Şamanizmin en yaygın geleneklerinden biridir. Şamanistler bu “nezr”i dağ, orman, ağaç, su ruhlarına kısacası merhametli ve koruyucu olduklarına inandıkları “yer-su” ruhlarına bağışlamış, böylelikle söz konusu ruhların kendilerini kötülüklerden koruyacaklarına inanmışlardır (İnan 1987, 472). İslamiyet öncesi dönemde Şamanizmde görülen bu uygulama, günümüzde de halk arasında dini bir görevmiş gibi kabul edilmiş ve bütün canlılığıyla yaşatılmaya çalışılmıştır.

Mersin’deki Muğdat Dede Türbesi’nde de bahçedeki zeytin ağacına bez bağlanması, hatta bu ağaca zarar verenlerin ya da dallarını kesenlerin başlarına herhangi bir felaketin geleceğine inanılması, dolayısıyla ziyaretlerin yanındaki ağaçların kutsallaştırılması eski inanışların bir uzantısı görünümündedir.

Türbede tütsü tütürülmesi ya da mum yakılması ise ateş kültürüyle açıklanabilecek bir pratiktir. Türkler eskiden beri ateşe saygı göstermiş, onda kutsal ve temizleyici bir gücün bulunduğuna inanmışlardır. Nitekim batı Göktürkler ateşe büyük saygı göstermiş ve ateşin temizleyici gücüne inanmışlardır. Kırgızlar ise “Ateş en temiz şeydir, ateşe düşen her şey temiz olur” demektedir. Altaylılarda ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesinlikle yasaktır. Şaman törenlerinde “ateş ana”ya kurbanlar sunulup çeşitli dualar okunur (Artun 2004, 24; aktaran Avcıoğlu 1995, 356-357). Bugün de hastalıklara neden olan kötü güçleri def etmek için evlerin tütsülenmesi de ateşe yüklenen temizleyici özellik ile kutsallığı gösteren uygulamalardır. Aynı düşünceyle ziyarete gelenler de ziyarette tütsüleme ya da mum yakma pratiğini uygulamaktadırlar.

Muğdat Dede Türbesi’ni ziyaret edenlerin bahçedeki suyu bir kaba koyup bununla sandukanın etrafında dualar eşliğinde üç kez dönmeleri ve bu suyu evlerine götürüp şifa amaçlı içmelerinin kökeninde ise “su kültürü” yatmaktadır. Nitekim Orhun Abideleri’nde de kutsal su kaynaklarından bahsedilmekte ve suyun kirletilmesinden kaçınıldığı belirtilmektedir.

Sandukanın çevresinde dua ederek üç ya da yedi kez dönülmesi ise İslamî gelenekte yer alan uygulamalarla eski inanışların bir arada yürütüldüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Eski dönemlerden bu güne birbirinden farklı inanca ve kültüre sahip pek çok toplumda “üç, beş, yedi, kırk vb.” sayıları önemli sayılar kabul edilmiş (Schimmel 2000, 69-97; 140-168) ve kendilerine

Turkish Studies

yüklenen dinî, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı birtakım örf ve âdetler içerisine yerleştirilmiştir. Mersin'deki ziyaretin çevresinde üç ya da yedi kez dönülmesiyle de, söz konusu sayıların sahip olduklarına inanılan “gizli, uğurlu ve kutsal” özelliklerinden yararlanma, böylelikle kötülüklerin, hastalıkların def edilebileceği, işlerin yolunda gideceği ve beklenen olumlu sonucun daha kolay gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Ziyarete gelenler dileklerinin yerine gelmesi için mutlaka adakta bulunmaktadırlar. Bu adak “horoz, tavuk, koyun, koç ya da keçi” gibi kanlı bir kurban olabileceği gibi ziyaretçinin ekonomik durumuna göre “helva, lokum, şeker, bisküvi, çerez, kuru üzüm vb.” yiyecekleri dağıtarak kansız kurban sunmak şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir. Hatta türbede “yasin okumak; dua etmek; namaz kılmak; buhur ya da mum yakmak; sanduka üzerine yeşil örtü sermek; süpürge, terlik, tespih, seccade, şamdan, buhurdanlık, halı vb. türbe ihtiyaçlarını karşılamak” gibi çeşitli adaklar da adanabilmektedir.

Kurban hem İslam dininde hem de İslamiyet öncesi eski Türk inanışlarında önemli bir yere sahiptir. Nitekim eski Türkler Gök Tanrı'ya minnet ve şükranlarını sunmak, iyi ruh olarak bilinen Han Ülgen'i anmak; karanlıklar âleminin sahibi olarak tanınan Erlik Han'ın kötülüklerinden kurtulmak; ölmüş büyüklere ve atalara saygılarını göstermek, kutsal kabul edilen “dağ, tepe, taş, kaya, ağaç ve su vb.” tabiat kültürlerinden yardım ummak gibi çeşitli nedenlerle kurbanlar sunmuşlardır. Aynı şekilde İslamiyet içerisinde de kitap, sünnet ve icma ile de belirtildiği üzere “kurban kesme” inancı Allah'a yakınlaşma vesilesi olarak kabul edilmektedir (Köksal 1987, 230-231).

Muğdat Dede Türbesi'nde de ziyaretçilerin gerek kanlı gerekse kansız kurban adamalarının temelinde Tanrı'yı memnun etmek, O'na yakın olmak bu yolla dileklerinin daha kolay gerçekleşmesini sağlamak düşüncesi yatmaktadır.

Türbe çevresinde, yukarıda sıraladığımız inanç ve pratiklerin yanında, birtakım büyüsel uygulamalar da gerçekleştirilmektedir. Bunlar arasında kismetlerinin kapalı olduğu düşünülen gençler için asma kilidin açılması, makaradan kısa bir ipliğin kesilmesi ya da makaradaki ipliğin yavaş yavaş boşaltılması; hidrellezde türbenin bahçesinde istenilen şeyin resmini toprağa çizme ya da taşla tasvirini yapma; Muğdat Dede'nin sandukasına el yüz sürme, sıvazlama vb. uygulamaları sıralamak mümkündür.

Halk arasında vakti geldiği halde bir türlü evlenemeyenlerin kismetlerinin kapalı ya da bağlı olduğuna inanılır. Bunu önlemek için kimi zaman yatır ve ziyaretlere gidilerek istenilen kismetin gelmesi için dua edilip kapalı durumdaki asma kilit açılır, bunun yanı sıra evlilik olayının çok kısa sürede gerçekleşmesi için makaradan kısa bir iplik parçası kesilir ya da makaradaki iplik türbede boşaltılır, bu yolla makaradaki iplik ile insan ömrü arasında bir ilgi kurulur.

Hidrellezde ise istenilenin resmini, bezden veya çamurdan tasvirini yaparak gül fidanının altına akşamdan koyma ya da bunu denize atma gibi geleneksel uygulamaların yanında söz konusu büyüsel pratiğin türbede de gerçekleştirildiği görülmektedir.

Büyü konusundaki araştırmalarıyla ün yapan J. G. Frazer, büyüün dayandığı esasları ikiye ayırmakta ve bunlardan birincisinin “benzer benzeri meydana getirir” ilkesi; diğerinin ise birbiriyle bağlantılı ve ilişkili şeylerin, fiziksel “temas” ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyecekleri ilkesi olduğunu belirtmektedir. Bir başka deyişle “bir şeyde bulunan güç”ün, o şeyin başka nesnelere teması dolayısıyla bir dereceye kadar onlara bulaşması ve geçmesi, ayrıca bir kez temasta bulunmuş şeylerin her zaman için birbirlerine sempatik kalmalarıdır. Birincisine taklit, ikincisine ise temas büyüü denmektedir (Örnek 1988, 141-142). Buna göre türbede kilit açılması kapalı kismetini açacak, aynı şekilde makaradan ne kadar kısa iplik kesilirse kismetin gelme süreci

de o nispette kısaltılabilecek ya da sarılı iplik boşaltılarak beklenilenin yerine gelmesi kolaylaştırılacaktır. Bu bakımdan söz konusu pratikler taklit büyüyle açıklanabilecek uygulamalardır. Bunun yanı sıra istenilen şeyin tasvirini yapmak da bu büyüyle ilgili olmalıdır. Ziyaretçilerin sandukaya dokunmaları, burayı el yüz sürerek sıvazlamaları ise velide bulunan gücün temas yoluyla ziyaretçiye de geçmesi, bu yolla velinin kerametlerinden daha kolay yararlanma düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu pratik de temas büyüyle bağlantılıdır. Söz konusu pratikler dini uygulamalarla dini-büyüsel nitelikli pratiklerin türbede bir arada yürütüldüğünü göstermesi bakımından da önemlidir.

Türbede gerçekleştirilen inanç ve pratikler, sözlü yollarla bir başkasına aktarılmamakta, bunun yerine türbe ziyareti sırasında ziyaretçiler tarafından uygulanırken gözlenmekte ve bu yolla öğrenilip yaşatılması sağlanmaktadır. Her bir pratik ziyaretçiler tarafından kalpten inanılarak ve büyük bir tören havasında gerçekleştirilmekte ve aksi halde dileklerin kabul olmayacağına inanılmaktadır.

Türbe Ziyaretinin Sosyokültürel İşlevleri

Halk kültüründe türbe ziyaretinin oldukça yaygın olduğu ve insanların özellikle çaresiz kaldıkları durumlarda kutsal kabul ettikleri bu mekânlara yöneldikleri gözlenmektedir. Bunun da temelinde, dini anlamda sevap kazanma düşüncesinden çok psikolojik sebepler yatmaktadır. Nitekim insanoğlunun geleceği bilememekten kaynaklanan kaygısı her zaman olmuştur. Bu kaygı nedeniyle korku ve endişeye kapılan insanlar, gelecekle ilgili kaygı duydukları durumlarda ya da gelecekteki bazı isteklerinin gerçekleşmesini istediklerinde birtakım kerametleri olduğuna inanılan ermiş kişilere ya da onların yatır ve ziyaretlerine yönelmiş, buralardan yardım dileme yoluna gitmiştir (Türk 1991, 123). Bu ziyaretler sonucunda eğer karşılaştığı olumlu gelişmeler olmuş ise de bunların meydana gelişini söz konusu evliyaların kerametlerine bağlama yoluna gitmiştir.

Halk arasında ister şifa bulmak isterse ekonomik açıdan rahata kavuşmak ya da sevap kazanmak vb. hangi nedenle gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin türbeye yapılan ziyaretin bir başka önemli işlevi ise; insanlara ümitsiz hastalıklarda ya da üstesinden gelemedikleri herhangi olumsuzluklarda manevi huzur ve rahatlama sağlaması, bir yönüyle psikolojik tedavi gerçekleştirmesidir. İnanmak, insan yaşamının en önemli güç kaynağıdır. İnsanlar, en zor ve en ümitsiz durumlarda bile her zaman bir çıkış yolu aramış, böyle durumlarda var olma ve amaca ulaşmak için inanmanın esas olduğunu kavramış, buna bağlı olarak da kurtuluş için inanç ve geleneklerden yararlanma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda ziyaretler aracılığıyla halk, en zor şartlarda bile bir ümit ışığının yanabileceğine, yeter ki kalpten bağlanmanın ve gerekli dinî pratikleri yerine getirmenin zorunluluğuna inanmaktadır. Böylelikle kişi güçlükler karşısında kendisine yardımcı olabileceğine inandığı, olağanüstü ve kutsallık yüklediği bu tür ziyaretlere başvurarak karamsarlıktan kurtulmakta, hayata daha sıkı ve umutla sarılmaktadır.

Sonuç

Mersin halk kültüründe Muğdat Dede, kendisine büyük saygı duyulan, gerek hayattayken gerekse öldükten sonra birçok keramet gösterdiğine inanılan, türbesi de kutsallaştırılıp bir ziyaret yeri haline getirilen, bu özellikleri dolayısıyla çevresinde kült oluşturulmuş bir evliyadır.

Anadolu'nun pek çok yerinde karşımıza çıkan evliya örneğinde olduğu gibi, halk arasında Muğdat Dede'nin gerçek hayatıyla ilgili bilgiye sahip olan kişi sayısı oldukça azdır. Bununla birlikte söz konusu zatın menkıbevi hayatıyla ilgili gelenekte birçok anlatı bulunmaktadır. Ayrıca onun adına yapılan ziyaret bir makam olmakla birlikte kendisinin bu şehirde öldüğüne ve burada yatığına inananlar da bulunmaktadır.

Günümüzde türbe, dini inancı ya da sosyal konumu fark etmeksizin hemen her kesim tarafından yoğun olarak ziyaret edilen bir inanç merkezi konumundadır. Nitekim burayı sadece Mersin halkı değil diğer illerden de ziyaretlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Türbeyi ziyaret edenler, dileklerinin gerçekleşmesi için çeşitli inanç ve pratikleri uygulamakta ve tüm bunları büyük bir tören havasında, kalpten inanarak yerine getirmektedir. Türbenin ziyaret edilme sebepleri ise şifa bulmak, ekonomik açıdan rahatlamak; istenilen şeye kavuşmak ya da sıkıntılardan kurtulmak; Allah rızasını kazanmak şeklinde sınıflandırılabilir. Halk kültüründeki diğer yatır ve ziyaretlere gidilmesinin temel nedenleri de genel olarak bu sebeplerdir.

Yatır ve ziyaretler çevresinde gerçekleştirilen inanç ve pratikler, Muğdat Dede Türbesi örneğinde de görüldüğü üzere hem İslami geleneğe hem de eski inançlara dayalıdır. Bu da Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra da eski inanç ve pratiklerinin etkisinden kurtulamadığını, bu döneme ait geleneklerinden bazısını İslami bir görünüme kavuşturarak yeniden yorumladığını, bu yolla yaşattığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Yatır ve ziyaretlerin halk arasındaki şöhreti, ilgili velinin kimliğine bağlı olarak kimi zaman dar bir çevreyle sınırlı kalmakta kimi zaman da il sınırlarını aşabilmektedir. Bu yönüyle Muğdat Dede Türbesi'nin hem Mersin'de hem de yakın illerde yaşayanlar tarafından yaygın olarak bilindiği ve burayı ziyaret edenlerin dileklerinin mutlaka yerine geleceğine inanıldığı tespit edilmiştir. Türbeyi ziyaret edenler, en zor ve en çaresiz durumlarda türbeyi bir kurtuluş yolu olarak görmekte ve gerçekten kalpten ve isteyerek, inanarak burayı ziyaret etmektedirler. Bu da halk üzerinde manevi bir rahatlama ve huzur sağlamakta, insanların geleceğe daha bir ümitle bakmalarına katkıda bulunarak onlara güç vermektedir. Anadolu'daki pek çok yatır ve ziyarette olduğu gibi, türbenin sadece eğitimi olmayan kişiler tarafından değil de kimi zaman eğitilmiş kişiler tarafından da bir umut kapısı olması, söz konusu inanç merkezinin halkın geniş bir kesimi üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

KAYNAKÇA

- ARTUN, Erman (2011). **Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı Nesri**, 4.b., Adana: Karahan Kitabevi.
- ARTUN, Erman (2004). **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, İstanbul: Kitabevi.
- AVCIOĞLU, Doğan (1995), **Türklerin Tarihi**, C.I, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- ÇIBLAK, Nilgün (1995). **İçel Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- DEVELİ, H. Ş. (1991). **Dünden Bugüne Mersin**, 2.b., Mersin: Yorum Basın Yayın.
- ERTÜRK, M. (2005). "Mikdad b. Amr", Türkiye **Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.30, İstanbul: TDV Yayınları, s. 49-50.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1991), **Sosyal Açısından İslâm Tarihi, Hz. Muhammed (S.M.) ve İslâmın İlk Devri**, İstanbul: Der Yayınları.
- İNAN, Abdülkadir (1986). **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, 3.b., Ankara: TTK Yayınları.
- İNAN, Abdülkadir (1987). "Müslüman Türklere Şamanizm Kalıntıları", **Makaleler ve İncelemeler**, 2. b., Ankara: TTK Yayınları, s.462-479.

- KALAFAT, Yaşar (1999). “Adana ve Çevresinde Türbelerimiz”, **III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu), Bildiriler**, Adana: Adana Valiliği Yayınları, s.409-422.
- KÖKSAL, Hasan (1987). “İzmir ve Çevresindeki Yatırlar ile Bunlara Bağlı Olarak Yaşayan İnançlar”, **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek, Görenek ve İnançlar**, Ankara: KTB MİFAD Yayınları, s.227-239.
- OCAK, Ahmet Yaşar (1992). **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler**, Ankara: TTK Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2000). **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1988). **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, 2. b., İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÖZ, Hülya. (2008). **Mersin’deki Ziyaret Yerlerinin Halkbilimi Açısından İncelenmesi**, MEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- SCHIMMEL, Annemarie (2000). **Sayıların Gizemi**, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, 2. b., İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- TÜRK, Hüseyin. (1991). “Sultan Melek Türbesi ile İlgili Âdet ve İnanmaların İncelenmesi”, **Türk Halk Kültürü Araştırmaları (Yunus Emre Özel Sayısı)**, Ankara: KB HAKAD Yayınları, s 115-125.
- Yurt Ansiklopedisi** (1982). “İçel”, C.5, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, s.3733.

Kaynak Kişiler

Kaynak kişilerle ilgili bilgiler, “adı, soyadı, doğum yılı, doğum yeri, öğrenim durumu, mesleği, ikâmeti” sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

- K.1: Hülya Süçi, 1960, Mersin, ilkokul, ev hanımı, Mersin.
- K.2: Emine Çay, 1945, Mersin, İlkokul, ev hanımı, Mersin
- K.3: Leyla Sert, 1961, Mersin, lise, muhasebeci, Mersin.
- K.4: Kader Mansuroğlu, 1965, Mersin, ilkokul, ev hanımı, Mersin.
- K.5: Erkan Yörükaçar, 1948, Mersin, ilkokul, serbest meslek, Mersin.
- K.6: Semra Avcı, 1950, Mersin, ilkokul, ev hanımı, Mersin.
- K.7: Zeliha Yalçın, 1954, Hatay, ilkokul, ev hanımı, Mersin.
- K.8: Melahat Ömür, 1930, Mersin, yok, ev hanımı, Mersin.
- K.9: Türkan Ata, 1945, Elazığ, yok, ev hanımı, Mersin.
- K.10: Gül Yıldız, 1960, Mersin, lise, ev hanımı, Mersin.
- K.11: Meliha Turna, 1957, Kahramanmaraş, ilkokul, ev hanımı, Mersin.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Fotoğraflar

Haz. Mikdad B. Esved Camii

Haz. Mikdad B. Esved Camii'nin ön bahçesi

Ön bahçeden türbeye açılan ikinci kapı

Arka bahçedeki dinlenme alanı ile abdest alma amaçlı kullanılan çeşmeler

Muğdat Dede'nin sandukası

Sanduka ve duvarda bulunan ocak

Turkish Studies